

Orzeczenie i jego określenia

1. Cele lekcji

a) Wiadomości

Uczeń:

- zna podstawowe części zdania,
- zna definicję orzeczenia,
- zna określenia orzeczenia i ich definicje,
- wymienia podstawowe rodzaje okoliczników,
- wie, jakimi częściami mowy może być wyrażone dopełnienie.

b) Umiejętności

Uczeń potrafi:

- świadomie posługiwać się pojęciami orzeczenie, dopełnienie, okolicznik,
- wskazać w tekście orzeczenie, dopełnienie, okolicznik,
- objaśnić relacje, jakie zachodzą między orzeczeniem a jego określeniami,
- zadawać pytania dotyczące dopełnienia i okoliczników,
- samodzielnie budować zdania o określonej strukturze gramatycznej.

2. Metoda i forma pracy

Podająca, wdrażająca, ćwiczenia gramatyczne, praca samodzielna.

3. Środki dydaktyczne

Zeszyt ćwiczeń, ćwiczenia przygotowane przez nauczyciela.

4. Przebieg lekcji

a) Faza przygotowawcza

Nauczyciel prosi uczniów o wykonanie ćwiczeń wprowadzających (karta pracy ucznia, Zadanie 1. i 2.).

b) Faza realizacyjna

Nauczyciel podaje temat lekcji. Uczniowie wykonują ćwiczenia, na podstawie których starają się sformułować wnioski związane z tematem zajęć. Nauczyciel uściśla ich spostrzeżenia i

podaje nowe wiadomości, poleca zapisać je w zeszytach:

Określeniami orzeczenia są: dopełnienie i okolicznik.

Dopełnienie jest określeniem czasownika, które uzupełnia jego treść oraz wskazuje przedmiot, którego dotyczy czynność wyrażona czasownikiem

Okolicznik występuje jako określenie czasowników i wskazuje okoliczności, w jakich zachodzą czynności lub stany wyrażone przez czasowniki

Rozróżniamy następujące rodzaje okoliczników:

sposobu – odpowiada na pytania: jak? w jaki sposób?

miejsca – odpowiada na pytania: gdzie? dokąd?

czasu – odpowiada na pytania: kiedy? jak długo? odkąd?

przyczyny – odpowiada na pytanie: dlaczego?

celu – odpowiada na pytania: po co? w jakim celu?

Po zapisaniu notatki wyjaśnia ewentualne wątpliwości. Następnie proponuje, by wykonać ćwiczenia utrwalające wprowadzone wiadomości. Uczniowie rozwiązują samodzielnie zadania 3 i 4 (karta pracy).

c) Faza podsumowująca

Po wykonaniu pracy prowadzący sprawdza poprawność odpowiedzi.

5. Bibliografia

1. Borys P., Fiszer B., Hajduk M., Halasz A., *Język polski. Nauka o języku dla klasy trzeciej gimnazjum. Część 2*, Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe, Gdańsk 2002.
2. Podracki J., *Składnia polska: [książka dla nauczycieli, studentów i uczniów]*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1997.

6. Załączniki

a) Karta pracy ucznia

Zadanie 1. W podanych zdaniach wskaż orzeczenia. Jaką częścią mowy są wyrażone? Na jakie pytania odpowiadają?

1. Dziś po południu Jolę złapał taki deszcz, że była cała mokra.
2. Wyróżnia się trzy rodzaje literackie lirykę, epikę i dramat.
3. Jan Kochanowski tworzył w epoce renesansu.
4. Wisława Szymborska jest laureatką Nagrody Nobla.
5. Adam Mickiewicz żył w XIX wieku.

Zadanie 2. Uzupełnij poniższe zdania określeniami orzeczenia. Jak o nie zapytasz?

Mama mówi, że czasami dostaję małego (..... ?)

Niektóre filmy są tak straszne, że aż się włos jeży (..... ?)

Kiedy jest mi zimno dostaję gęsiej..... (..... ?)

Jasiek na polskim siedzi (..... ?)

(podpowiedź: tureckie kazanie)

Zadanie 3. W podanych zdaniach wskaż okoliczniki. Określ ich typ i postaw właściwe pytanie.

1. Jutro cała nasza paczka znajomych jedzie nad morze.
2. Już od kilku godzin czytam tę jedną książkę.
3. W przyszłym roku lecimy do Grecji.
4. Jarek biegł tak szybko, że ledwie łapał oddech.
5. Kamila idzie do laboratorium zrobić badania.
6. Z powodu deszczu musieliśmy zostać w domu.
7. Marek mówi niewyraźnie cicho i dlatego zawsze mam problemy ze zrozumieniem go.

okolicznik	rodzaj okolicznika	pytanie

Zadanie 4. Uzupełnij luki dopełnieniami tak, aby zdanie zachowało sens.

1. Mój tata prowadzi największą w mieście
2. Wolę pisać niż
3. Jej niezwykle mnie zaskoczyło.
4. To wydawnictwo wydaje bardzo ciekawe
5. Na urodziny podarowałam Kasi piękną
6. Rodzice Tomka wkrótce będą obchodzili dwudziestą ślubu.

b) Zadanie domowe

Uzupełnij luki określeniami orzeczenia zgodnie z pytaniami podanymi w nawiasach. Jak je nazwiesz?

1. Jasiek odbierze (kiedy?)..... nagrodę za najlepszy plakat reklamujący nasze miasto.
2. Pojutrze przyniosę (dokąd?) swoją nową książkę.
3. Jola z koleżanką idą (kiedy?) (gdzie?) na pokaz przedpremierowy.
4. Wkrótce (nadejść) upragnione wakacje i (pojechać) z bratem do cioci nad morze.
5. Noc (zapowiadać się) wyjątkowo ciepła, więc (zabierać) psa na długi spacer.

7. Czas trwania lekcji

45 minut

8. Uwagi do scenariusza

brak